

Czterwertyński Ant. St. Glos (1774. 22/10)

ARZĘDZENIE ANTONIEGO STANISŁAWA SWĄTOPIŁSKA  
CZTERWERTYŃSKIEGO

Podla Woiwodztwa Brzławskiego dany pod  
czas Delegacyi, Dnia 21. Kwietnia, Roku 1774.

Przosiwien: Delegacya

JOH. JAW. ADWOKAT (Prawnie Hradky Dobrodziele)

*[Faint, mostly illegible text, likely the main body of the document or a list of names.]*

*(Faint, illegible handwriting at the top of the page)*

# G Ł O S

2

ZIĄŻĘCIA ANTONIEGO STANISŁAWA SWATOPEŁKA  
CZETWERTYNSKIEGO

Posła Woiewodztwa Braclawskiego miany pod  
czas Delegacyi, Dnia 22. Kwietnia, Roku 1774.

## Przeswietna Delegacya

JOO. JWW. MWMCIWI Panowie Bracia y Dobrodzieie.



**T**Rudno tema zamilczeć, który się rzadzi  
własnym przeświadczeniem, tam ulegać  
gdzie dobre Obywatelstwo znać nie po-  
winno przemocy, na to zezwalać, co  
ma być bezprawiem, nie myśleć o spo-  
sobie co utrzymać powinno Prawo, nie uznać nakoniec, co  
jest być wolnym, a nie poznać, co to być w niewoli, y  
nędzy.

Z tych tedy powodow wyznac należałoby, że albo  
ieszcze iesteśmy Polacy, albo przyznac śmieie, że daremnie  
na sobie te piastuiemy pietno, gdy dopełniać obowiązkow  
Obywatelstwa, nie znamy być naszą powinnością.

Ktoreż

XVIII. 2. 390.

<http://rcin.org.pl>



Ktoreż albowiem tak spokojne byłoby Królestwo; który tak mogłoby być, nie czuły Naród, żeby, będąc w upadku pogrążonym wszelkiego nieszczęścia, nie znał tego, że bronić Praw własnych jest winien życie na ofiarę poświęcać, y jeśli były czasy, kiedy okropne trwożliwe pełno w sobie oznaczające nieszczęście, tedy dziś podobno westchnąwszy do BOGA szczerze, każdy przyznać musi, że jest Los w przetrwaniu najsłabszy Kondycji y Stanu, tego niegdys sławnego Królestwa Polkiego.

Lecz coż w tak opłakanym Stanie rzeczy należy czynić, pomyśleć tak rozważnie trzeba, żeby dać sobie pomoc, y albo małej liczbie, dla Dobra całego Narodu iść się nikczemną ofiarą, albo Los swoy nie dzieląc od drugich ślepego posłuszeństwa poddać się przemocy.

Już a zatym odezwać każdy niech bierze za Prawo powinności, ktokolwiek tylko znać się jest winien dobrym Obywatelem, już powszechnego odgłosu hasła niech przeraża każdego, że gdy Rząd nowy chce Stanować przemoc, nie może ten być uszczęśliwiającym Naród, a za coż do niego przychylić się, który z nas każdego trwożyć powinien, że pod zasłoną naszego Prawodawstwa ten ma być ustanowionym, za coż mamy to przyspieszać nieszczęście, które nas trapić będzie do ostatnich Dni życia naszego, stawszy się ohydą y pośmiewiskiem całej Europie, że znaleźli się tych czasów Polacy, którzy wzgardziwszy Prawami wolnego Narodu, powierzyli Los swoy w Ręce Jedynowładców, istotne, y najlepsze Praw sprężyny zmieniwszy.

Pomyślmy żywą uwagą czyż należy z Prawa wolności Narodu Rządu reformę czynić, teraz y w tym czasie, gdy takowe zamieszanie panuje w Kraiu, gdy Prawa Narodów tak Solennie zmocnione przez Traktaty gwałt cierpią, gdy mocniejszy słabszemu odbiera własność, gdy na-

koniec cała Europa swoją odmienia istotę, tym sposobem postępowania naszego przyspieszamy zgubę, nie będąc tak ostrożnymi jak zdrowa polityka nam radzi.

Zastanowmy się, z których to pierwszeństwa powodów taka wynika nowość względem ułożenia Rządu że bez sposobu dalszego nas ratowania a może wydzwignienia kiedy z upadku przemocy zostaniemy, bo ta to ma być tama która nie dopuści dobrze y po Obywatelsku myśleć, ten to mowę wymiar y za kres który tłumiac wolność naczałem okrutnego staie się gromu.

Ta to mianowana nieustająca Rada która ma być odgłosem całej Europie, że chce Rząd dobry prowadzić w Narodzie, że chce w równości wszystkich posłusznymi Praw czynić, przestępców karać, gwałcicieli Praw znosić y niszczyć, od przemocy bronić, lecz pomyślny tak nad tym, jak dobry Rząd rozważy uczyć nas powinien, co do nas należy, y co jest naszą powinnością, czy Prawa Kardynałne tak mocne, tak gruntowne, tak wiele w sobie oznaczające, tylo wiekami używane, tylo Seymami approbowane, przez tyle lat panowania Królów utwierdzone, te niszczyć, tym się sprzeciwiać, y te obalać zobrękow mocy istotney, czy nowe przyimować do Prawa nawet niepodobne, w krótkim czasie, y w kilku Osob ułożone, od przemocy podane, kilkunastu dogadzające. cały Narod w najgorzszym, y najlichszym postawiające stopnia, skrzywdzające najpierwszą powagę Narodu, uymuące władzy Tronowi, nic więcej nie oznaczające jak Stan najniezszczęśliwszy każdego Obywatela; ktoreby tylko tey Zwierzchności exekwującej ulegać musiał, nie miawszy żadney wyższej Zwierzchności przed którą y jako obwiniony mógł się usprawiedliwić, y jako niewinny od tey się napaści uwolnić, y na tych to bez silnych dowodach takowy sposób myslenia zwykły rozwodzić się, który albo z zamiaru istoty Jeste-

stwa, albo z przemyślu własnego u siebie pochodzi przefądu licznych abowiem niby y pozornych w swym zapędzie ułożeń użyć usiłowano sposobow, że na widok y cel wyłta-wić należy Zwierzchność Samowładną, przez którąby uznać można że potrzeby nieuchronne Przełożęństwa, są konieczne pod którąby ulegać musiały w ogolności wszystkie iednoty człowieczeństwa, przed ktoregoby Sądem odpowiedzialny wszystkie zmysły współcześnieństwa ludzkiego, pod ktoregoby mocą ukłękaly narzędzia Spraw z rodzaju swego nawet żadney nie podpadające Zwierzchości, zgoła mowiącby takowe Bóstwo Samowładne wolnomyślne żadnego nie cier-piało sprzeciwienia, żadnemu nie podlegało Prawu, było otoczone licznym Zołnierzem, dochodami opatrzone iak naywiękzemi, distributa Urzędow iak, y innych w wielo- rakim gatunku pod tego udziałem.

Tu tedy iest czas otworzyć y wynurzyć zdania swoje każdemu, by potomność miała ślady, że byli gorliwi o Dobro Oyczyzny Synowie, że byli czuli o całość Narodu Obywatele, w krotkim słow ciągu wyrazić to trzeba że le-piej iest ginąć broniąc się od napaści, iak te przymiając podawać się na zgubę, lepiej iest wyznać nieobojętnie że Consilium permanens w tym czasie być nie może ułożone gdy przez wiadomości Narodu całego, a Narod cały przez Nas oznaczac się nie może bo tylko tego Plenipotentami iesteśmy, Rządu odmianę czynić, iest Dzieło znaczne, y doskonałe, ten ustanowić, iest trudno, lecz poprawiać zale- dwo byłoby nie naylepiej, wszak Rząd każdy nie dla pożytku prywatnego postanowiony bydz powinien Osob tych ktorzy rządzą, lecz dla dobra tych, ktorzy są pod Rzędem, bo każda Władza nazwać się nie powinna zyskiem, tylko Prawym obowiązkiem, y takby przynażało, że co nie oznacza sprawiedliwości, mieć mocy Prawa nie powinno; a co nie iest Prawem, nie pociąga do żadnego posłużeństwa.

<http://rcin.org.pl>

Zmiej-

Z mieysca tedy mego niech nie będe obwinionym tu od nikogo. nayprzod zacz,wszy od przytomnych tu J. WW. Ministrow sprzymierzonych Mocarstw ktorym powinne czynię uznanowanie, znając to, że dopełniaią rozkazow przez włożone na nich obowiązki od swoich Monarchow, owszem budując się, chciałbym choć w części tych naśladować, że czynią to co maia w zleceniu.

Slyszalem ia tych mowiacych, że nie ich Dworow to jest Interessem, żeby Rzad był ustanowiony, tylko że nam łaskę czynić chcą w dopomożeniu, zdami się że zaledwo nie wszyscy byśmy zgodzili się na to, że chcemy sobie stanowić sami, bo to jest co nas uszczęśliwić, lub nie może.

Nie spodziewałbym się, aby ciż J. WW. Ministrowie niechcieli poznawac, że nowa ustanowa Rządu jest różna, y wcale odmienna od drugich, bo łatwo tam gdzie abso-lutyzm panuje poprawić, lub odmienić przez rozkaz y przemoc, trudniej zaś tam gdzie od wieku był Narod pod Pr wami wolnemi, miał Kroła pod Prawem, czyż można gwałtownie tam stanowić, gdzie trudno? można się spo-dziewać posłuszeństwa, świeży przykład przemocy w Roku 1768. niech nas zaстанowi, co dobrego przyniosł, a możemy zostać w tey nadziei, że tych skutkow doznalibyśmy y teraz.

Pótym Rzad stanowić, w iakieys części potrzeba nazwać Kraiu pewnego odmianie nie podległego, tu sami widzimy że inż po nowo zawartych Traktatach, coraz więcej za Kordon odpada Kroła JMci-Pruskiego, a nawet że y nie mamy żadnego wyiawienia, w iakiey części zostaniemy.

Potym tymże Traktatem są nam obwarowane artyku-li separati, Traktat Commerciorum, niechże te ułożenie wi-dziemy, niech nam będą czytane, ad deliberandum podane

żebyśmy wiedzieli na jakim fundamencie Rząd układać który przez podatkow Woyska żadnym nie obeydzie się sposobem.

Lecz mówią ciż J. WW. Ministrowie że Traktat Commerciorum nie jest ułożony y dopiero in 7bri ma być wygotowany jakimże sposobem można podatki ułożyć, niewiedząc Importantii Kraiowey.

Potym należy nam y o tym być pamiętnemi co jest wielkiej y nayspierwzhey wagi interessem każdego Kraiu mieć bacność aby wiara panująca w Narodzie została zupełnie in existenti, u zyniliśmy abo viem Delegacye do Traktowania względem JMc Panow Dysydydentow trzeba byśmy widzieli tę czynność iak jest ułożona do czego mają być przypuszczeni y iakie być mają obrządki względem Religii.

Mamy Krola na Tronie panującego część stanu reprezentującego y nayspierwzją czyż możemy o niego bez niego czynić y zgadzać się na to na co y sam Krol niema mocy, iak Pasta Conventa go obowięzują trzeba a zatym uwiadomić, donieść, uczynić deputacye, prosić o sposob aby wraz z Narodem chciał myśleć o uszczęśliwieniu.

Szłyfzałem ia wielu mowiących za prerogatywami Krola, Ja zaś mówię że Krol nie traci: tylko Narod bo powaga Tronu funduje się na uszczęśliwieniu własney Oyczyzny, bo tam jest Krol gdzie Narod.

A któż jest tak myślący, któryby zle życzył Oyczyźnie własney, Krolowi, tylu dobrze tu y w tey Jzbie czyniacemu, któż mówię jest ten któryby zapomniał o obowięzkach wierności Obywatelstwa wdzięczności przyrodzoney, któż nakoniec któryby zezwolił na odjęcie iednemu mocy prawney w rządzie powierzoney, a wlewał na kilku

<http://rcin.org.pl> dzieściąt



dziesiąt nie prawnie, nie mówię z prywaty, znać niechęć podchlebstwa, ale to powiadam że biada temu Królestwu gdzie wielu w nim Rząd prowadzi.

Powtarzam raz jeszcze żem słyfzał wiernie obstawiających przy powadze Maieftatu w ten czas, gdzie mowiących tylko słuchano, teraz czas gdzie będą y uważać.

Stawam śmieie przy powadze Narodu, y tu znajduię Krola chcę być celem nienawiści tym ktorzy utrzymuia być potrzebne w tym sposobie ułożenie Rady nieustaiącey, boiażnia ani postrachem nie uwodzą się że to być nie może pierwey wzięte ad trutinam, poki wszystkie interesa zakończone nie będą, a w ten czas poznamy czy ma być, lub nie; oświadczam się tu przed przytomnemi, chcę dać wiedzieć potomności, żem po Obywatelsku mowił, myślał, czynił, chcę tak tylko być szczęśliwym abym nie był z tey liczby ieden; przecieź gdy Prawo Obr d' naszych fundue się ex pluralitate, tedy z Prawa można czynić kwestye na każdy Proiekt podany, czy ma być wzięty ad trutinam lub nie; per Turnum.

Ale tak czuły iestem, że przenikam odpowiedź na to mi dana, przypomniawszy 768. ustawy, na ktore powiadał pod ten czas traktuiący Pofel Najiaśnieyszey Imperatorowy Rossyiskicy że co powie to ma być uznane pro pluralitate.

Lecz szanuję ia tu, y poważam J. WW. Najiaśnieyszich Dworów załadaiących y traktuiących z nami Ministrow mam respekt, y uszanowanie, y gdybym nie był Obywatelem mego Narodu, zapewne żebym pozwolił, aby od nich Proiekt podany miał nayspierwsze mieysce uwagi tu u Prześwietney Delegacy, ale widzę ia, że to nie Jch iest Interes Dworow, gdyż to Jm ani szkodzi, ani pomaga przy-

właſzczyli ſobie Prawo pod ten czas, gdy robili traktaty, użyli przemocy, gdy traktat podpifany, dziś inna okoliczność zachodzi, a zaczym ſpodziewam ſię, że zwyczajney użyc zechca łagodności, y łatwo zezwolą na Turnum.

Myśl a zatym meię otwieram, nie na refutowanie Confilii Permanentis, bo kto go czytał to pozna, że ieſt przeciwnie Prawom, ſzkodliwe Oyczyźnie, ſtrażne Obywatelom, ale ſzczegulnie abym dał poznać, że nie ieſt czas teraz roztrząſać, y te ſtanowić, do poty, do poki Articuli Separati, traktat Commertiorum, y inne w Departamentach y traktowaniu zoſtające Materye, zupełnie ſkonkludowane nie będą, po kterych o poprawie Rządu łatwym ſpoſobem pomysleć będzie można,



XVIII. 2. 390





XVIII. 2. 390

Wszystko sobie wybrał pod ten czas, aby w  
wielu, w tym czasie, aby w ten sposób, aby w ten sposób  
w ten sposób, w ten sposób, w ten sposób, w ten sposób,  
aby w ten sposób, w ten sposób, w ten sposób, w ten sposób,

Wszystko sobie wybrał pod ten czas, aby w  
wielu, w tym czasie, aby w ten sposób, aby w ten sposób  
w ten sposób, w ten sposób, w ten sposób, w ten sposób,  
aby w ten sposób, w ten sposób, w ten sposób, w ten sposób,

